

léna od roku 1367/68, kde je rovněž v dvojici znaků spolu s dvojhlavým orlem (Václav IV. nebo Zikmund Lucemburský?). Podobných příkladů se najde možná časem více.

Nepřesností se do textu vloudilo jen málo. Lze upozornit na to, že erby na hradě Laufu v erbovním sále nejsou ryté a malované, ale tesařské do pískovce a poté vybarvené. Není rovněž jasné, na základě jakého údaje se autor domnívá, že kopie kreseb erbů v erbovníku tzv. Aula Caroli IV. jsou Jiřím Crugeriem nedokončené.

Do rukou čtenáře se dostává cenná publikace, která potěší zájemce o heraldiku, sfragistiku a numismatiku a bude k užítku historikům umění. Kniha sice nenabízí syntézu historie české státní symboliky (nebylo to ani jejím cílem), autor však tímto dílem učinil k jejímu vzniku významný a kvalitní krok.

VLADIMÍR RŮŽEK

Karl IV. Ein Kaiser in Brandenburg,

edd. Jan RICHTER – Peter

KNÜVENERL – Kurt WINKLER,

Verlag für Berlin-Brandenburg,

Potsdam – Berlin 2016

208 s., ISBN 978-3-945256-62-6

Již při prvním seznámení s knihou jsem nabylo dojmu, že její název neodpovídá obsahu. Vhodnější by bylo, kdyby na titulní straně stálo „Luxemburger. Eine Dynastie in Brandenburg“. V zúžení na osobu Karla IV. spatřuji jeden z příznaků nekritického přístupu, takřka až maniakálního obdivu k tomuto císaři. Karel IV. vládnul v Braniborsku jen pět let před svou smrtí, a ačkoli budováním své rezidence v Tangermünde dal najevo enormní zájem o toto markrabství, větší na zkoumaných uměleckých děl i artefaktů náleží až do let vrchního panování jeho syna Václava a dalších příslušníků lucemburské dynastie. Zmíněná rezidence znamenala pro obě marky, Starou i Novou, Prignitz, Uckerland i Marku nad Odrou, jež společně utvářely Braniborské markrabství, enormní zátěž. Nejinak tomu bylo i v jiných sférách Karlova panování, jak ve stopách Gerda Heinricha naznačil v knize Heinz-Dieter Heiman („Meisterstück“ eines „Brandstifters“? Karls IV. Erwerb der Mark Brandenburg – gestern und heute). Z jeho reflexivně pojaté stati je rovněž zřejmé, jak od velkého jubilea v roce 1978 postava Karla IV. díky oslavnému nasvícení ztratila své stinné stránky.

Nechci tím říci, že ostatní příspěvky historického zaměření kritické aspekty postrádají. Jejich společnou předností je přehledné shrnutí dílčích úseků na základě nejnovějších poznatků. Lenka Bobková znalecky pojednala o soustavě zemí České koruny, Uwe Tresp se zaměřil na pozadí, prostředky a postupy lucemburské dynastické politiky, Michael Lindner se zabývá získáním obou Lužic a Mario Müller se vydal po stopách císařových spojenců a souputníků. V dalším tematickém odděle nalezneme příspěvky o pozemkové knize (Matthias Helle), o dopravním spojení a Hanse (Sascha Bütow), o počátku poutí do Wilsnacku (Jan Hrdina – Hartmut Kühne) a o židovské otázce (Marion Feise – Jan Friedrich Richter).

Do historické části jsou zařazeny tři stati s přesahem do uměnovědné tematiky. Zatímco Richard Němec stručně shrnul výsledky svého komparativního zkoumání rezidence v Tangermünde (viz moji recenzi v SMB 6, 2014, s. 289–294), Tilo Schöfkeck a Karl-Uwe Heußner v rámci svého širěji pojatého článku o obchodu se dřevem na základě dendrologické analýzy doložili, že predela a jedno křídlo tzv. Českého oltáře v braniborském dómu pocházejí z dubu pokáceného krátce před rokem 1365 v české části Krušných hor. Kromě toho vyloučili, že by šlo o import dubových fošen, nikoli uměleckých artefaktů. Obdobně přínosné je pojednání Angely Ehling a Jörga Bowitze o původu kamene na vybraných braniborských stavbách a sochařských dílech. Podle dosavadních poznatků se labský pískovec z českého území začal v Braniborsku ve větším rozsahu používat až v 15. století.

Podstatné otázky o importu, vlivech a recepci uměleckých děl ve zkoumané oblasti si položil Peter Knüvener (*Böhmisch oder märkisch. Fragen zu Import, Aneignung und Rezeption von Kunstwerken*). Až do šedesátých let 14. století naprostá většina zkoumaných artefaktů vykazuje domácí původ. V následujícím období, zvláště pak od konce 14. století, přibývalo děl se zjevně českými vlivy, aniž by v řadě případů bylo možné s konečnou platností říci, zda šlo o import, či o domácí produkci ovlivněnou pražskými vzory. Příkladem sporné památky je desková malba Ukřížování z vesnického kostela v Pechüle z doby před rokem 1373, tj. před získáním Braniborska Karlem IV. Diskuse pokračuje i kolem ústředního artefaktu celé publikace, tzv. Českého oltáře z jižní příčné lodi braniborského dómu datovaného do roku 1375. Dendrologickou analýzu tu mimo jiné podporují sošky tří českých patronů a snad i podoba Kristovy tváře, v níž Robert Suckale spatřuje rysy Karla IV. K této památce se váže i článek Rüdiger von Schnurbein o braniborském dómu ve vztahu ke Karlu IV.

Přímé ohlasy umělecké činnosti Karlovy éry lze doložit i v architektuře. Dirk Schumann se ve své stati neomezil jen na známou znakovou galerii v portálu severní haly kostela Panny Marie ve Frankfurtu nad Odrou a na přestavbu hradu v Tangermünde. Za zmínku zde mimo jiné stojí pískovcové konzoly s údajnými portréty Karla IV. a Alžběty Pomořanské v jižním chórovém portálu kostela sv. Mikuláše v Luckau. Na významnou poznávací, dosud většinou opomíjenou funkci kamenických značek na západním portálu kostela ve Wilsnacku a na letneru havelberské katedrály upozornil Gordon Thalmann.

Zbývající příspěvky pojednávají o některých památkách lucemburské éry v Pomořansku (Detlef Witt), v severním Německu (Jan Friedrich Richter) a o nedávno objeveném oltáři ve Vlastivědném muzeu v Dahne (Dirk Jacob). Pro úplnost třeba ještě zmínit stati o pozůstatcích malby na skle (Maria Deiters), textilích (Christa Jeitner) a zlatnictví (Lothar Lambacher). Jestliže již předchozí výčet zkoumaných památek je sám o sobě překvapivě početný i různorodý, závěrečné zamyšlení Petra Knüvenera o dlouhém působení českého umění lucemburského období v Braniborsku čtenáře zaskočí mnohými dalšími artefakty včetně řady soch Krásných madon. Většina z nich však pochází až z doby kolem roku 1400.

FRANTIŠEK ŠMAHEL

Andreas TACKE – Ursula TIMANN – Marina BECK – Elsa OSSWALD – Sarah WILHELM – Luise SCHAEFER – Zbigniew MICHALCZYK – Sandra KNIEB – Radka HEISLEROVÁ – Hana PÁTKOVÁ – Karina WIENCH – Susan TIPTON – Monika BOROWSKA – Benno Jakobus WALDE, *Statuta pictorum. Kommentierte Edition der Maler(zunft)ordnungen im deutschsprachigen Raum des Alten Reiches I–V*, Michael Imhof Verlag, Petersberg 2018 (= Artifex. Quellen und Studien zur Kunstlersozialgeschichte)

904 + 902 + 980 + 844 + 964 s.,
ISBN 978-3-7319-0388-8

Recenzovanou práci je možno bez jakékoliv náležitosti označit za monumentální. Čítá pět objemných svazků, jejichž rozsah zpravidla překračuje 900 stran. Publikace je uvedena rozsáhlou

předmluvou, jejímž autorem je hlavní editor a původce celého projektu Andreas Tacke. Předmluva zahrnuje především popis prací, z něhož se odvíjela metodika přípravy knihy. Nalezeme zde podrobné údaje o postupu prací, od „prehistorie“, která sahá až k roku 1991, kdy se objevil první nápad na takové dílo, přes postupně se utvářející široký mezinárodní autorský tým (s velkým potěšením bych zde zdůraznil rozsáhlý podíl českých badatelů, respektive badatelek), až ke kooperaci množství dalších spolupracovníků z řady institucí, jimž je na závěr publikace vysloveno náležité poděkování. Bylo by samozřejmě poněkud nemístné se pozastavovat nad délkou doby, po kterou projekt trval. Takto širokému a podrobnému badatelskému úkolu je třeba obětovat adekvátní čas a uspěchanost by rozhodně nebyla ku prospěchu věci.

Knihla představuje edici pramenů souvisejících – v nejobecnější rovině – s činností malířských cechů a bratrstev. Hesla jsou řazena abecedně podle názvů měst, přičemž jejich délka je velmi variabilní v závislosti na bohatství relevantních pramenů i na významu města. Názvy měst jsou důsledně uváděny v německém jazyce, nicméně je vždy připomenut i jinojazyčný název, pokud je v současné době oficiální (Eger – Cheb), v případě Královce (Kaliningradu) dokonce i v azbuce, a to formou odkazu i v obsahu, jenž je v úplnosti zařazen na počátek každého svazku.

Pokud jde o obsah práce, název uvádí výslovně německý jazykový prostor „staré říše“, tedy Svaté říše římské. Toto vymezení ve mně vyvolává určité rozpaky (a je to asi jediná závažnější připomínka, kterou k publikaci mám). V souladu s názvem nejsou zahrnuty jinojazyčné části Říše – severní Itálie, frankofonní kantony Švýcarska, Nizozemí. Naproti tomu jsou zahrnuty české země, a to i v případech, že příslušný pramen je psán v češtině. A přirozeně rakouské země včetně Kraňska, tedy dnešního Slovinska (Lublaň). Budiž, to lze bez větších problémů akceptovat.

Překvapující je skutečnost, že publikace věnuje rovnocennou pozornost i zemím, které nikdy součástí Říše nebyly – pozdějšímu (Východnímu) Prusku, tedy původně území Řádu německých rytířů, včetně Pobaltí (Královec, Elbląg, Vilnius, Riga, Tallinn), ale dokonce i Polsku. Nejen Slezsku, u něhož je to samozřejmostí (Vratislav, Lehnice, Svídnice, Nisa, Břeh), ale i vlastnímu Království polskému (Varšava, Krakov, Poznaň, Gdaňsk, Toruň, Čenstochová, Přemyšl, Lvov), tedy včetně měst, která ani později při dělení Polska nenáležela do záboru pruského. Přitom v těchto případech nejde o prameny jazykově německé (alespoň ne výlučně), ale převážně latinské a polské. Mám za